

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
DE
PERIPNEVMONIA NOTHA

1

QVAM
SVB AVSPICIIS SVMMI NVMINIS
ET
CONSENSV GRATIOSAE FACVLTATIS MEDICAE
P R A E S I D E
VIRO ILLVSTRI, EXCELLENTISSIMO ET EXPERIENTISSIMO
D. ANDREA ELIA BÜCHNERO
SACRI ROMANI IMPERII NOBILI,
POTENTISSIMO PRVSSIAE REGI A CONSILII INTIMIS,
MEDICINAE ET PHILOSOPHIAE NATVRALIS PROFESS. PVBL. ORDINARIO,
IMPERIALIS ACADEM. NATVR. CVRIOSOR. PRAESIDE
ET COMITE PALAT. CAESAREO,

PRO GRADV DOCTORIS
SVMMISQVE IN MEDICINA HONORIBVS AC PRIVILEGIIS
DOCTORALIBVS RITE CONSEQVENDIS

AD D. XII. FEBRVAR. A. S. R. clō Iocclvii.

IN ALMA REGIA FRIDERICIANA

PVBLICE DEFENDET

AVCTOR

IOANNES GOTTLIEB FRIDERICVS BEYER
ASCANIENSIS.

HALAE MAGDEBVRG. LITTERIS HENDELIANIS.

V I R O
PRAECLARAE DOCTRINAE ATQVE ERVDITIONIS AFFLVENTIA,
SVMMO VIRTVTVM SPLENDORE, EXCELLENTIBVS INGENII
DOTIBVS, COMPLVRVM AMPLISSIMORVM MVNERVM DIGNITATE
ET DIVINORVM ATQVE IMMORTALIVM IN PATRIAM MERITO.
RVM MVLTIPLVDINE LONGE SPECTATISSIMO,

ATQVE
INTER PRAECIPVA HVIVS SECVLI LVMINA
ET ORNAMENTA NVMERANDO,
ILLVSTRISSIMO, EXCELLENTISSIMO
ATQVE INDVLGENTISSIMO

COMITI ET DOMINO
DN. GVSTAVO ADOLPHO
DE GOTTER

POTENTISSIMI PRVSSIAE REGIS ET ELECTORIS BRAN-
DENBVRGICI SVPREMO AVLAE PRAEFECTO ET A CONSILII
STATVS, AC BELLI SANCTIORIBVS ADMINISTRO
LONGE MERITISSIMO,

COLLEGII AVLICI ET CAMERALIS ATQVE RERVVM DOMA-
NALIVM PRAESIDI ET DIRECTORI GRAVISSIMO,

SVPREMO OMNIYV REGIORVM CVRSVVM
PVBLICORVM CVRATORI AMPLISSIMO,
REGII PRVSSICI ORDINIS EQVESTRIS AQVILAE NIGRAE DICTI,
VT ET RVSSICI EQVESTRIS ORDINIS, ALEXANDRI NIEWSKII
APPELLATI, MEMBRO LONGE SPECTATISSIMO,

DYNASTAE ET HAEREDITARIO IN MOLSDFORFF, CETERA,

MAECENATI, PATRONO ET DOMINO SVO
INDVLGENTISSIMO,

SVMMA ANIMI RELIGIONE ET MENTE DEVOTISSIMA
AETERNVM DEVENERANDO,
HASCE QVALESCVNQVE STVDIORVM SVORVM
PRIMITIAS ACADEMICAS
TESTIMONIO GRATISSIMAE SVAE ET IMMORTALIS
MEMORIAE AC PRAEDICATIONIS

PRO
TOT, TANTIS,
TAMQVE PRAECLARISSIMIS ET AMPLISSIMIS,
EX IMMERITA AMORIS ET CLEMENTIAE ABVNDANTIA,
IN SE COLLATIS BENEFICIIS,
CVM ARDENTISSIMO ET MAXIME PIO VOTO
OMNIGENAE ET SEMPTERNAE PROSPERITATIS
ET CORPORIS INTEGRITATIS
SACRAS ESSE IVBET
SEQVE EIVS VLTERIORI CLEMENTIAE, CLIENTELAE
ET PATROCINIO PERMISSVM CVPIT
ET TRADITVM

ILLVSTRISSIMI ATQVE EXCELLENTISSIMI
EIVS NOMINIS

OBSERVANTISSIMVS ET DEVOTISSIMVS
CVLTOR ET CLIENS
A V C T O R.

§. I.

Quem hoc loco explicandum susceptu-
ri sumus morbum, *Peripneumoniam*
notam recentiore demum aetate
in medentium scholis appellatum,
qui mortalium, natu iam grandium & imprimis se-
nectutem ingressorum, vitae insidias subinde ten-
dere atque interitum afferre animadvertitur, ple-
risque, ne dicam omnibus, veteribus Medicis, mea
sententia nisi omnino ignoratus, certe tamen parum
perspectus fuisse & cognitus videtur: quia nihil
de eo quicquam in suis, quae etiamnum hodie ex-
stant, monumentis memoriae & litteris prodidere;
quin nec nominis quidem illius, quo nostra memo-
ria appellari consuevit, in suis scriptis uspiam me-
minere. Quamquam vero huius mali, pulmonibus
insidiantis, planis & perspicuis verbis nusquam men-
tionem

tionem fecisse deprehenduntur: consentaneum tamen est, iisdem aliquam, quantumvis admodum mancam imperfectamque, huius morbi iam tum illis temporibus fuisse cognitionem, quem ideo in censum catarrhorum detulisse, & pro catarrhali quapiam affectione habuisse & venditasse videntur: quemadmodum id ex eorum libris clare ostendere, vix ullius negotii esset, dummodo mihi liceret vacaretque esse in his longo. Nonnulla enim, quamvis satis obscura minusque explanata, in eorum libris sparsim obvia deprehenduntur, unde probabili colligere ratione licet, priscam vetustatem huius morbi non adeo fuisse ignaram, ut fortasse existimari posset, sed eum duntaxat nullo discrimine a catarrhis separasse. AETIVM, qui Constantini principatu floruit, omnium unum heic adduxisse sufficiat, ut qui multa affert, quae in nullum alium, nisi in nostrum morbum conveniunt: haud enim indiferte dicit, a pituitosis cibis crudos & viscosos humores in corpore generari, qui aliquando in ipsum etiam pulmonem irruerent & falsam inflammationis imaginem minus expertis Medicis exhiberent a).

§. II.

Nec FERNELIVS, Medicus AETIO longe iunior, ab hoc multum ablusisse videtur, quippe qui, de vera peripnevmonia loquens, apertissime inquit, eam admodum raram esse. Paucis vero in-

a) Tetrabibl. 2. Sermon. 4. Cap. ultim. p. 526.

teriectis, pergit ita: *At vero tenuis & acris multa-
que destillatio, e cerebro, confertim in pulmones illa-
psa, interdum ardore praeter naturam incenditur,
aestum ac febrem inferens: ac plerique eam affectio-
nem peripnevmoniae nomine designant, in qua &
tussi, & spirandi difficultate, & lenta febre sensim con-
ficitur aeger, sine ulcere, sine exspuitione cruenta.
Haec si peripnevmonia dicetur, ab exquisita profecto
plurimum tum causa, tum symptomatum magnitu-
dine diffidebit b).* Quae qui exactiore examine per-
penderit, is facile perspiciet, nec veterum aliquos
tam obruta & hebeti mentis acie esse censendos,
quin quandam huius affectus, quamvis obscuram
vel certe minus distinctam, iam sua aetate habue-
rint noticiam; quoniam vero germanam eius indol-
em non satis perspectam habebant, nulli dubitarunt
eundem inter catarrhos declarare.

§. III.

Verum enim vero recentiorum quorundam
infatigabili studio atque operae omnium maxime
acceptum est ferendum, quod pernicialis hic mor-
bus, superioribus temporibus magna obscuritate
involutus, indidem demum in lucem est vocatus
atque illustriore explicatione omnium oculis &
mentibus subiectus: Quippe SYDENHAMVS, Vir
expedita sua in medicina facienda dexteritate &
peritia omnibus medentibus satis spectatus, nobis
primus veram huius mali effigiem expressam de-

A 3

dit

b) *Univerf. Medicin. Pathol. Libr. V. Cap. X. p. 551.*

dit c), quam postero tempore BOERHAAVIUS multo expressiorem exhibuit atque explicatiorem, ea adiiendo, quae huic morbo planius ac plenius intelligendo plurimum lucis afferunt & a SYDENHAMO fuere praetermissa d). Et quoniam huic aegrotationi haud pauca symptomata cum vera seu exquisita peripnevmonia communia esse SYDENHAMO observata sunt, nullus dubitavit eam *nothae Peripnevmoniae* nomine insignire. Ne vero iis consuetandis, quae vix ullum rei pertractandae utilitatis fructum praebent, & tempus, & operam frustra conferamus, expediet statim ipso operis aggradiendi limine ipsam Peripnevmoniae nothae *historiam* enarrare, quo eius ingenium clarius inde eluceat & quibus symptomatibus comitata se proferat.

§. IV.

Morbus igitur hic, qui hieme ineunte, crebrius vero frequentiusque ea exeunte & vere appetente vel iam nascente multoties exoriri solet, hominibus virilem aetatem iam praetergressis, inque primis omnium senectutem adeptis, qui habitioris & amplioris corporis & insuper temperatura frigida sunt & phlegmatica, atque ob id pituitosis afflictionibus, velur gravedini, coryzae, cetera, faepius obnoxii, satis frequens & solemnis esse cognoscitur, quippe quibus inopinantibus tam insidiosè subinde, tam fallaciter, tam latenter leniterque obrepit,

c) *Prax. medic. experimental.* Sect. VI. Cap. IV. p. 340. & seq.

d) *Aphor. de cognoscend. & curand. morb.* §. 867. & seq.

repat, ut usu atque exercitatione medendi minus peritos identidem facile decipiat: quia aegroti neque magna caloris vehementia, neque singulari quadam febris vi & impetu, nec aliorum symptomatum gravitate & acerbitate insigniore, in principio uruntur, ut quae cuncta initio saepe satis moderata leviaque iis accidunt; longe secus atque in peripneumonia vera, ubi huiusmodi mala multo asperiora & molestiora plerumque animadvertuntur, ut ideo non sit ullius alius, nisi in medica arte satis exercitati & versati, hunc morbum, tanta fallaci lenitate mortalium generi compluries principio insidiantem & obreptantem, prima statim facie ab aliis, quae pariter haud raro pulmonibus eveniunt, affectionibus probe accurateque discernere. Verum enim vero quum hoc malum anceps admodum & summe periculosum sit, aegroti subinde mortem intentans atque inferens, cui mature & in tempore occurrendum, ne in dies invalescat & aegrum iugulet, ac propterea plurimum intersit, ut Medicus veram eius *diagnosin* accurate teneat, illudque a ceteris, qui pulmonibus itidem haud insolenter usu veniunt, morbis recte internoscere valeat; ea a causis antecedentibus & procatarteticis, velut ab aetate, temperamento, victu, vitae genere aliisque praegressis morbis aegroti, ab anni temperatibus, coeli mutationibus aliisque corporis est petenda, & cum praesentibus laesis corporis functionibus sedulo conferenda: ex iis enim similibusque inter se curatissime collatis, & coniunctim confi-

consideratis, haud difficulter omnino colligere atque efficere licebit, utrum aegrotans hoc morbo, an vero alio quodam sit tentatus.

§. V.

Ne vero a proposito nostro aberremus, commodum visum est, totam huius morbi *historiam* in arctum coactam, praelucentibus SYDENHAMO & BOERHAAVIO, heic relatam tradere. Incipit igitur hic morbus, praevio quodam languore & levi fatigationis sensu, spirandi difficultate seu anhelitu, molesta anxietate & pectoris oppressione, nondum ullo conspicuo febris cuiusdam vestigio, vel certe, si qua forte iam praesto esset, admodum obscuro *e*). Tum succedunt vagae horripilationes & levioris febris insultus, qua aeger nunc incalescit, nunc rursus inalgescit *f*). Hisce multa alia mala sese socia adiungunt, cuiusmodi sunt vertigo a quolibet motu, vehemens & lancinans capitis dolor, inter tusiendum semper in maius augetur sive increbrescens, ita ut aegri caput sibi medium doloris atrocitate diffractum seu diruptum iri putent *g*), tussis, potulentorum reiectio per vomitum, nunc sine tussi, nunc cum illa coniuncta. Urina turbida est & intense rubet. Sanguis venae sectione detractus pleuriticorum cruorem imitatur *h*). Malae & oculi

e) BOERHAAVE Libr. citat. §. 872. *van SWIETEN* Commentar. in eius Aphorism. in eund. §.

f) SYDENHAM Libr. & loc. citat. *van SWIETEN* ibid.

g) SYDENHAM eod. loco.

h) Idem eod. hoc loco.

oculi inardescunt ac rubore intenso suffunduntur *i*). Thorax omnis aegroto dolet, & pulmones sensim pedetentimque maiore mucii seu pituitae vi ac mole inundati obruuntur, ut aeger non, nisi difficulter, spiritu animam in eosdem ducat, ita ut pulmonum quoque coarctatio adstantium auribus percipiatur, quoties ille tussit *k*). Anhelitus quoque & debilitas similiter in dies plus plusque ingravescent, pulmonibus se satis dilatare summopere impeditis *l*). Viis ergo istis, quibus sanguis ex altero ad alterum cordis ventriculum fertur, ab aggesto in pulmonibus & praeter modum cumulado lento seu viscido mucio hac ratione praecclusis, vitalium quoque liquorum in orbem motui iter intercludatur pessulusque obdatur, necesse est. Intercepta igitur circulatione & sanguine quasi praefocato, aegrotanti necessario succumbendum est oneri & de vita decedendum; etiamsi vix ulla, praesertim in habitioribus atque obesis, febris appareant indicia *m*).

§. VI.

Ex adductis iam in medium phaenomenis, quibus notha haec peripnevmonia se prodit & cognoscendam exhibet, unicuique nunc clare perspicere in proclivi erit, quare SYDENHAMVS hoc aegrotationis *peripnevmoniae nothae* designare nomine nullus dubitaverit. Namque animadvertens, B hunc

i) Idem eod. Libr. p. 733.

k) Idem ibidem.

l) Idem eod. loc. *van SWIETEN* loc. adduct.

m) SYDENHAM loc. allegat.

hunc morbum non in eadem solum corporis parte suam sibi sedem figere, in qua suam sibi vera seu exquisita peripnevmonia collocare solet; sed pluribus quoque symptomatibus huic posteriori affectui proximum accedere: non est veritus eum *peripnevmoniae* nomine ciere. At vero simul sentiens, idem morbi a vera peripnevmonia dissidere multifariam & discrepare, voculam *nothae* adiecit, quo utraque haec diversae indolis mala, alterum ab altero, curatius sollicitiusque internosceret. Paulo enim post videbimus, peripnevmoniam notham, quantumvis ipsi plurima cum exquisita seu vera peripnevmonia intercedant communia, multis tamen quoque modis ab hac recedere & distare.

§. VII.

Perspecta itaque nostri morbi, quoad eius necesse fuerit, historia, id negotii mihi dari sentio, ut dilucide quoque & perspicue expediam, quid ei discriminis cum aliis aegrotationibus, itidem pulmonum interdum evenientibus & cladem inferentibus, velut cum *exquisita peripnevmonia*, *asthmate*, *febre catarrhali benigna* & *catarrho suffocativo*, intercedat, quo clarius verum eius ingenium inde perspiciatur & cognoscatur. Praemissam igitur a nobis nothae peripnevmoniae historiam, e SYDENHAMO potissime expromptam, alius inspecturo haud sane erit arduum eam ab *exquisita* seu *vera* facie disiungere, dummodo utriusque affectionis indolem & symptomata, curatius inter se collata, exqui-

exquisito examine perpenderit: in vera enim peripneumonia sanguinis rubicundi globuli semper vasorum pulmonalium recessibus impacti ibidemque fixi & immoti haerentes deprehenduntur, qui ita vitalium liquidorum libero accessui ac recessui viam & iter intercludendo atque obstruendo, pulmonibus veram inflammationem eandemque sanguineam, vel in uno duntaxat, vel in utroque lobo, accendunt. In notha vero seu spuria pulmones magna pituitae crassae & lentae seu viscidae inundantur & obruuntur colluvie, quae, sensim copia uberiore illic aggesta & cumulata, in angustiis arteriae pulmonalis stagnare incipit atque inhaerere, hocque pacto humoribus a tergo affluentibus qualemcunque & quantamcunque moram iniicere atque impedimentum, quo minus tam expedita & profluente celeritate, quam sanitatis & vitae incolumitas atque integra conservatio exposcerit, suum in orbem motum per pulmones expedire & conficere queant *n*). Qua ex re nec mirum est, malum hoc, si increbrescat & maiora in dies capiat incrementa, haud insolenter in pertinacissimam vasorum & meatuum pulmonalium transire obstructionem, morti saepius fores apperientem.

§. VIII.

Deinde etiam notha seu pituitosa peripneumonia eo diffidet ab exquisita seu inflammatoria,

B 2

quod

n) *van SWIETEN* libr. citat. Comment. in §. 868. Aphorism.
BOERHAAVIJ.

quod cuncta, quae eam comitantur, mala, haud quaquam tam subito, quam in vera peripnevmonia spectantur, invalescunt o): tum quoque hoc discrimine ab exquisita facile separatur, quod quae nothae peripnevmoniae comes haeret febris, semper multo sit levior mitiorque ea, quam vera peripnevmonia sociam sibi & coniunctam habet, ut quae deterioris esse nothae observatur p). Postremo nec illud silentio dissimulandum, quod in vera peripnevmonia, si feliciter prospereque sit cessura, tertio ut plurimum die sputum cruentum compareat, cuiusmodi nihil quicquam, praeter tussim parum emolientem, in spuria, seu notha, obvium est. Cetera, quibus utraque haec pathemata, alterum ab altero, dissident discordantque, consulto heic & dedita opera tacitus praeteribo, ne in iis, quae unicuique, ea inter se comparaturo & acri iudicio expensuro, facile obvia sunt & perspicua, longior sim, quam pro instituto necesse est.

§. IX.

Nec multi erit sudoris affectum hunc ab ea spirandi difficultate discernere, quae itidem cum stertore quodam aut sibilo tussique, modo parum mucii crassi excutiente, modo nihil eiusmodi reiiciente, est coniuncta, *Asthmatis* nomine in Medicorum scholis cieri solita. Quod malum pro causarum

o) Idem eodem loco.

p) BOERHAAVE *Aphor.* cit. §. 872. SYDENHAM loco adduct. p. 343. & p. 733.

forte etiam primigenium seu idiopathicum existerit, a febre nunquam non immune esse *t*). Postremo in nostra pulmonum affectione signa quaedam inflammationis cuiuspiam, non quidem sanguineae, sed serosae vel, si mavis, pituitosae, sese prodere, quae in asthma nunquam comparent *u*). Quae quum ita sint, cuique inde spectatissimum erit, quanta etiam peripneumoniacae pituitosae cum omnibus asthmatis speciebus intercedat differentia.

§. X.

Neque minus obvia discrepantia inter hanc peripneumoniam & *febrem catarrhalem benignam*. Tametsi enim huic cum nostro affectu nonnulla videntur esse communia; cuiusmodi potissimum sunt, fatis moderatus vel utique placidus eius insultus, aequinoctii temporibus omnium praecipue mortalibus eveniens, tussis, eaque fatis violenta, pectoris angustia, aliaeque huius sortis mala, quae cuncta recensere nihil attinet nec vacat: multa tamen quoque deprehenduntur, quibus ea a nostra affectione distidet ac disiuncta est. Etenim catarrhalis benigna, nulla aetatis ratione habita, tum iuniores atque adeo primo aetatis flore pubescentes, tum aetatem firmatam & virilem iam affectos, tum senectutem ingressos, invadit: peripneumoniacae vero nothae non est ulla alia aetas opportuna, nisi confirmata.

t) HOLLERIUS *de morb. intern.* Libr. I. Cap. 25. & in Schol. p. 102. SYDENHAM loc. & pag. adduct.

u) Idem ibidem.

firmata vel ingravescens & in senium proventa. Illa aegrum corripit concutitque acerbo, non dicam frigore, sed horrore atque adeo rigore: haec contra eum vagis duntaxat horripilationibus lacescit. Catarrhali insuper feбри semper catarrhus quidam, sive coryza, sive raucitas vel branchus, sive uvulae prolapsio, sive tonsillarum inflatio, se indivulsum comitem aggregat & praebet, quo peripnevmonia notha incomitata & nunquam sociata animadvertitur. Illa quoque singulis diebus, vesperente coelo, aegrotis redit suasque accessiones per totum febris decursum repetit; quorum omnia nostra corporis aegritudo expers est atque immunis. Accedit & illud, quod dicta febris vix quicquam periculi alat, sed plerumque, modo ne sinistra quadam seu praepostera & perversa medicatione interturbetur atque exasperetur, exitus sit exoptatissimi: noster vero morbus longe maiori esse cognoscitur periculo &, nisi opportune ei salutariibus remediis subveniatur, persaepe dubii & ancipitis eventus. Quae igitur qui exactius expendent, facile perspiciet, quantis a se intervallis utriusque hi morbi sint disiuncti.

§. XI.

Tandem nobis vel illud discriminis restat considerandum, quod peripnevmoniae est nothae cum *catarrho suffocativo*, ut qui fortasse multis videri posset arctiore quadam propinquitate esse cum pituitosa hac peripnevmonia, quam priores morbi
coniun-

coniunctus: quia in eo similiter praefocans quaedam spirandi angit difficultas, cum sibilo quopiam sive stertore, vel, si magis arriserit, sono quodam bullientis & spumantis laticis confociata. At vero hic morbus a nostro discrepet, attenta mente agitando, primum, quod catarrhus praefocans sit morbus acutissimus, qui citissimam medelam exposcit, alias spatio viginti quatuor horarum subinde aegrum praefocando interimit: id quod a nostra peripnevmonia maxime alienum est & remotum, quippe quae in censum acutorum duntaxat, quorum decursus haud quaquam tam brevi atque exiguo, sed multo longiori atque ampliori temporis spatio terminatur, deduci solet: hinc quoque est, cur ne quaquam primis sui initiis & diebus tam cito & repente, dummodo mature & tempestive efficacax ei medicina adhibeatur, spiritum faucibus pracludat, sed procedente demum tempore, in dies ingravescens inque maius augescens, aegrum rebus humanis eximat. Deinde quod ille inexpectato semper & repentino impetu homini ingruat x); haec vero fallaci lenitate eidem obrepit y): Tum quod solenniter atque usitate in illo nulla tussis praesto sit, & si qua forte etiam adesset, tamen ea usque adeo levis atque exigua esse deprehenditur, ut nihil quicquam mucii ex imo ducere

x) IVCKERVS Libr. cit. Tabul. CXVIII. III. GOHLIUS Libr. allegar. Libr. VI. Cap. XIII. §. 4.

y) ROERHAAVE Libr. cit. §. 872.

cere pectore atque expellere valeat z): in hac vero semper tussis fatis vehemens & violenta, aegrum importunius fatigans, obvia est a). Post in illo quoque morbo semper paralytici quid subest: quia tanta est aegroti impotentia instrumentorum spirandi ex voluntate movendorum, ut nihil istius mucii, in pulmonibus congesti & uberiore copia cumulati, extuffiundo relicere valeat; cuius non est ulla alia ratio, nisi qualiscunque istorum nervorum resolutio, qui musculis mesopleuriis de movendi potentia prospiciunt: cuiusmodi vero peripnevmonia notha plane exfors esse atque expers spectatur, utpote in qua aegrotus non tussim modo pro arbitrato suo concitare, sed satis etiam pituitae tus- siendo excutere potest. Novissime nec illud silen- tio transeundum censeo, ad differentiam horum morborum magis declarandam, quod catarrho suf- focativo affectis, statim principio huius mali, & ani- mi & inprimis corporis vires subito infringantur velutique concidant: id quod neutiquam in peri- pnevmonia notha contingit, ut in qua aegri erecti stare atque ingredi possunt; unde quoque est, cur SYDENHAMVS eis nunquam, nisi in lecto cuban- tibus, venam brachii permiserit secandam b). Ex hisce itaque nunc in medium prolatis ipsa luce, pu- to, clarius cuivis apparebit, quanto discrimine no- stra humani corporis aegritudo a ceteris, identidem pariter

z) IUNCKERVS ibidem.

a) SYDENHAMVS libr. & loc. adiect. p. 340.

b) Libr. citat. pag. 341.

pariter pulmone usu venientibus, disiuncta sit & separata. Ne igitur hisce differentiis, quae peripneumoniae huic cum aliis quoque pectoris morbis, velut pleuritide tum vera, tum spuria, intercedunt, pluribus, quam par aequumque est, moremur, eas missas faciemus, maxime quum horum expedita sit & facilis ab hac pituitosa peripneumonia distinctio, progressuri ad cetera, quae nobis de hoc malo supersunt excutienda.

§. XII.

Iam mihi videtur exponendi de *causis* illis tempus dari, quae germanae huius mali effectrices esse & altrices cognoscuntur. *Causa* igitur *antece-*
dens interna huius afflictionis, in medentium scholis alioquin etiam *praedispiciens*, seu *προνειμένη* nuncupata, est exsuperantia pituitae lentae & viscidae, seu glutinosae, hiberno tempore in corporis lateribus sensim pedetentimque variis & multiugis causis generatae, foetae atque aggestu cumulatae, quae ineunte ut plurimum vere, a Solis reverentis calore, arctiore suo nexu & tenaciore cohaerentia quomodo exsoluta atque exagitata, vitalibus in orbem volutis humoribus interfundi atque intermisceri incipit c), sicque in motum profuam abrepta ad pulmones deferri, ubi, (quum adhuc satis lenta sit & tenax seu glutinosa,) in vasis minoribus moram faciendo atque inhaerendo, hocque pacto angustias eorum utcumque intercipiendo, liberum atque expeditum vivi sanguinei per reliquos pervios pulmo-

c) *van SWIETEN* Libr. adduct. Comment. in §. 867.

pulmonum canales sanguineos impedit, & hac ratione peripnevmoniae nothae viam sternit. At vero scire expedit, ad pituitosam peripnevmoniam exquisitius intelligendam, veteres lentorem istum seu glutinosum laticem, qui in corporis humani recessibus interioribus generatur, non eadem censuisse sorte, sed geminae eum esse indolis contendisse. Etenim alterum, qui velut ustus & ultra modum in corporis succis quasi coctus videbatur, vocabant *phlegma*, ἀπὸ τῆς πέφλεχθαι, quod *ustum esse* denotat: alterum vero, qui albus & frigidus est, quique etiamnum Medicis omnibus *pituitae* nomine cieri solet, βλένω, id est, *mucum* appellavit PRODICVS in *Opere de hominis natura d*). Prior latex erat phlegma illud calidum, *phlegma phlegmonodes* veteribus dictum, quod, nostra memoria, BOERHAAVIO eiusque Sectatoribus vocabulo significantiori satis belle & festive *diathesis* vel *visciditas inflammatoria* nominatur: posterior vero, qui lentus erat & frigidior, simpliciter *phlegma frigidum*, vel, verbo etiam nunc hodie satis usitato ac trito, *pituita* iisdem saluabatur e).

§. XIII.

Videas itaque vehementer hallucinari & offendere, qui omnem, quae in corpore provenit, pituitam seu mucum omnibus doribus semper sui similem

C 2

- d) GALENVS *de natural. facult.* Libr. II. Cap. 9. CHARTERIUS Tom. V. p. 50.
 e) VAN SWIETEN Libr. citat. Tom. I. Commentar. in §. 69. & Tom. II. Comment. in §. 867. Aphor. BOERHAAVII.

milem esse sibi persuadent, vulgari experientia loquente, aliam esse eam, quae secundum naturam corporis partibus illinendis, lubricandis & defendendis inservit; aliam vero, quae in catarrhis corpore foras extruditur; aliam denique, quae in morbis inflammatoriis sanguini inest, quippe quae cum cruore ex venis detracta huicque superne obducta albi & tenacis corii speciem induit. Phlegma igitur, seu glutinosum illud, quod in febribus inflammatoriis obvium notatur, nunquam non calidum seu phlegmonodes censendum: quemadmodum contra, quod in catarrhalibus morbis aliisque, quorum vix ulla dispar est conditio, per sanguinem diffusum est, pro phlegmate frigido habendum. Est vero commemoratione omnium maxime dignum, ideoque animo probe infigendum, lentorem illum frigidum & mucosum se affusa calida aqua expedite facileque dilui ac dissolvi sinere; quod nequaquam procedit simile experimentum cum pituita calida seu inflammatoria adornaturo, ut quae ab affusa tepida vel calida indissolubilis relinquitur & immutabilis *f*). Ex quibus illa differentia, qua phlegma calidum a frigido distat, ita perspicua est, ut vel oculis iudicari possit. Haec proinde mihi ideo existimavi praestruenda esse, quo dilucidius inde appareret, quantopere phlegma illud seu glutinosum calidum a glutinoso frigido abhorreat; atque indidem clarius ostendere valerem, utra pituita, an calida,

f) van SWIETEN Libr. commemor. Tom. II. Comment. in §. 867. & 868.

lida, an frigida, huiusmodi peripnevmoniam hominibus accersat?

§. XIV.

Qui curatius perspexerit, & cognoverit, sanguini haud temere unquam alio pacto lentorem quendam inflammatorium acceri inducique posse, nisi vitali partium corporis robore in maius augescente ac nervosius contentiusque iusto in vitalia liquida suam vim exercente g), is facile deprehendet, glutinosam istam pituitam, quae sanguini in hac peripnevmonia affluentius, quam pro valetudinis integritate, interfusa haeret, haud quaquam calidam seu phlogisticam esse posse; quod hoc mali hominibus potissimum virilem aetatem iam praetergressis, & omnium maxime in senium proventis, ingruit, quorum corporis vires vel iam satis attritae, infractae atque effoetae existunt, vel certe plurimum languescunt, & deficere incipiunt; sed eam eiusdem propemodum indolis & naturae videri, cuius ista est pituita, quae in corpore secundum naturam generatur, & in eius recessibus recondita delitescit. Scire enim convenit, pituitam istam, quae lege naturae in corpore humano provenit, non omnino inutilem atque adeo perniciosam esse, experientia abunde docente, eam innumeris iisdemque maxime egregiis usibus, quos omnes haec deinceps expromere & recensere, neque temporis exiguitas, neque propositi ratio ferunt, destinari atque im-

C 3

pendi.

g) Idem Libr. cit. Tom. I. Comment. in §. 69. num. 3. ut & in §. 97. 100.

pendi. Quamdiu quippe iusta & conveniente copia subnascitur; tamdiu quoque corporis partibus eximio usui est & emolumento: ut primum vero modum excesserit & copia eo usque increverit, ut eas inundando & obruendo opprimat, aut a sua natura desciscat atque alienam & peregrinam induat, utique statim corpori damnum infert ac detrimentum, ac tum demum inter causas venit morbosas declaranda. Quoniam itaque haec pituita in eiusmodi senibus, qui peripnevmoniae nothae opportuni sunt, abundantia affluit, & maiorem lentitiam seu tenacitatem undecunque & quoquomodo contraxit, nemini mirum videbitur, eam, vi & efficaciae verini caloris in motum concitatam, uberius in pulmones meare, ibidemque meatuum angustias quomocunque intercipere, atque hoc pacto peripnevmoniam notham aegris consistere.

§. XV.

Stabilita igitur fixaque ea huius morbi causa, quam praedisponentem nuncupare Medici consueverunt, quamque nullam aliam, nisi *cacochymiam pituitosam* esse discrete perhibui; operae pretium esse videtur vel istam, *proxima* quae dici solet, paucis duntaxat percurrere *causam*, quo inde clarius liqueat, qua via huiusmodi pituitosus & glutinosus latex, uberiore copia in pulmones derivatus & congestus, eis tantam spirandi & tussendi molestiam difficultatemque afferre queat. Hiemali tempore, ubi omnia gelu rigent, frigoris saevientis acerbitate vitalia

vitalia liquida solenniter spiffiora lentioraque reddi, atque in corpore coacervari, praecipue hominibus tunc temporis otio ac defidia deditis, atque insuper ingluviei ac voracitati liberalius, quam par & aequum est, indulgentibus, victu crassiori & duriori eoque largo utentibus, usque adeo vulgaris est & confessae veritatis, ut non facile quisquam hoc in dubium incertumque vocare fuerit ausus, HIPPOCRATE iam id observante & perhibente: *hybernun tempus pituitosius esse aestivo, morbosque fieri circa caput & illam regionem, quae super septum transversum est b*). Idem vero illud quoque hominibus natu grandioribus, atque senectute prope modum confectis, multo potius esse eventurum, tanto minus dubitari poterit, quanto exploratius omnibus medentibus est, sanguineos corporis latices, prout mortales aetate accreverint & senectuti appropinquaverint, in dies fere sensim pederentimque crassiores evadere ac lentiores, ita ut saepius sit mirum, unde tantus senilibus praesertim corporibus exoriatur lentae ac glutinosae pituitae proventus. Hinc quoque est, cur senes semper sint pituitosi, frigidi & prae aliis catarrhorum tentationibus expositi, teste FERNELIO, *sed si quis bis*, (scilicet senibus) inquit, *superfluit noxius humor, is maxime pituitosus est: unde & senes a supervacuorum redundantia pituitosos esse omnes confirmant i*).

Lentes-

b) de salubri victus ratione Text. 15. CHARTERVS Tom. VI. pag. 228.

i) Libr. cit. L.III. de part. corp. human. descript. Cap. XI p. 139.

Lentescenti vero sanguini non in ullis aliis corporis partibus plus morae atque impedimenti iniicitur, praeterquam in cerebro & pulmonibus, ut quae, omnium fere minimis & subtilissimis vasculis sanguiferis locupletata, Anatomes peritis observantur. Hinc quoque est, cur hae corporis partes, inque primis pulmones, sanguinis praeter modum lentescentis indicia, suis functionibus laesis, omnium fere primi patefaciant *k*).

§. XVI.

Quum itaque, adventante iamque exorto vere, viscida ista pituita, brumali tempore in corporis latebris aggesta & cumulata, superveniente Solis calore quomodocunque solvitur, sanguini permiscetur, cumque eo in motum agitur paulo citatiorem, pulmones omnium primi ab ea detrimentum accipiant, necesse est; quia tenerrimis vasculis instructi sunt, quorum angustias sanguis, tanta glutinosae pituitae vi ac mole aggravatus, non tam expedite, quam necesse est, percurrere valet; maxime quum vitalia liquida, ex constanti naturae lege, per pulmones longe ferantur citatiora, quam per ullam aliam quandam corporis humani partem. BOERHAAVIUS enim demonstratum dedit, quod *omnis totius corporis humani, quo tempore, distributus per omnes partes, semel circuitum absolvit per cunctas, eo tempore totus semel transeat per solos pulmones; ideoque & humor omnis vitalis totus quantus*

k) van SWIETEN l. c. Tom. II. Comment. in §. 867.

tus pulmones transeat, dum per alia viscera tantum certa portio transfluit l). Quocum etiam HALES concinuisse videtur, ut qui rationem celeritatis, qua sanguis per pulmones volvitur, iniens, computando invenit, eum ter & quadragies celerius per alveos pulmonum sanguineos, quam per arteriam aortam moveri m). Quae qui animo haud occaecato exquisitius expenderit, simulque ad minutissimos illos vasorum ramulos, qui, retis in formam, alius alii, implicati, rete illud vasculosum Malpighii confingunt, singulis quibusque pulmonum vesiculis extrinsecus circumtextum, is sane absque ullo perspiciet negotio, quid causae sit, cur pulmoni plerumque primus mali imperus sit sustinendus, corporis fuccis vel abundantia affluentibus & ditescere coepris, vel viscidae pituitae saburra praeter modum referis atque onustis.

§. XVII.

Quum igitur sanguis, tanta mucis tenacis & viscidi colluvie commixtus, pulmonum vasa subierit, & ad eorum minores & amplitudine seu capacitate sensim decrecentes affluerit & illapsus fuerit ramulos, ille ibi in medio suo cursu deficiat & moram nectat, oportet: quia glutinosum istud, sanguini interspersum, in his arteriae pulmonariae turculis, omniumque praecipue istis, qui, florente sanitate, feram & lympham duntaxat recipiunt vehuntque,

D obhae-

l) Institut. medicin. §. 208.

m) Haemastatic, Experient. X. n. II.

obhaerere incipit & hoc modo vitalibus fluidis, a tergo perenni motu huc advolutis, moram interponere atque impedimentum, quo minus iter suum per pulmones tam cito, prompte expediteque, quam corporis integritati & sanitati conservandae necessarium est, facere & conficere queant. Hinc non potest aliter fieri, quam ut huic lentori, in meatuum angustiis obhaerenti atque ex iis se expedire nescio, in dies maior glutinosae pituitae, alius post alium, cumulus denuo accedat, quae eo pacto sensim plus plusque in pulmonum arteriis congestu coacervata & in maius adaucta, nisi opportune hisce malis auxilio occurratur, pulmonem nimia sui copia obruit atque ita infarcit, ut tandem, quamplurimis arteriae pulmonariae ramis oppilatis, sanguini, ex altero ad alterum cordis ventriculum transeunti, omnes viae rescindantur, atque ita improvisae multoties mortiferae patefiant. Videas igitur, *proximam* huius valetudinis adversae effectricem *causam* esse glutinosae cuiusdam & tenacis pituitae in pulmonalis arteriae ramis, omnium potissime iis, qui sero & lymphae continendae & transmittendae inserviunt, stagnationem incipientem, a perfecta eius stasi seu quiete adhuc multum dissidentem, sed tamen ex ea in hanc identidem mutari facilem & pronam, quae, liberum atque expeditum sanguinis per pulmones circuitum impediendo, efficit, ut sanguis, pituitosa saburra affatim onustus hucque delatus, in hoc viscere ultra modum accumuletur atque exaggeretur.

§. XVIII.

§. XVIII.
Cognita ergo proxima huius calamitatis causa, ex usu esse videtur vel illos perlustrare fontes, ex quibus eiusmodi copia ac lentitia pituitae in humanum corpus permanere solet. Tanto autem breviores in iis esse enumerandis poterimus, quanto latius iam alii easdem sunt profecuti, ne hoc loco molem rerum anteaatarum aggerere velle videamur. In harum proinde causarum, *procatarcticas* seu *occasionales* quas scholae medicae appellant, censum cuncta veniunt *alimenta*, tum esculenta, tum potulenta commemoranda, quae suo ingenio *viscida* sunt & *glutinosa*, suumque antiquum obtinent, quantumvis ventriculi vi & actione pertrita, inque chylum redacta; cuiusmodi sunt omnia farinosa, vel nihil admodum, vel certe parum aut non satis fermentata, atque adeo cruda, maxime si quis se iis largius aequo & copiosius ingurgitaverit. Etenim farina omnis si cum aqua subigitur, in gluten quoddam lentum, tenax & ductile abit, variis rebus conglutinandis aptissimum, quemadmodum id vulgari experientia cuiusvis satis notum. Quodsi vero eadem haec massa farinacea fermentando fuerit reclusa & compedibus suis exsoluta, glutinosam suam non modo ac tenacem exiit naturam, seque praebet aquae maxime sociabilem ac facile commiscibilem; sed corporis viribus etiam facile vincibilem ac domabilem. Eadem fere etiam sorte censenda sunt cuncta *legumina*, velut pisa, fabae, lentes, oryza, phafeoli, aliaque huius generis, ut quae itidem

multum glutinosi complexu suo coërcent & continent, ideoque iusto largius in dies comesta, desidiae ac pigritiae praesertim deditis, viscidos sensim glutinososque humores ingenerant.

§. XIX.

Praeter haec esculenta, ex regno vegetabili deprompta, ea quoque huc veniunt referenda, quae ex animali regno mortalibus esui sunt, velut *carnes vervecinae* inque primis *porcinae* seu *suillae*, aliaeque id genus, ut quae suo ingenio glutinosae esse atque insalubres deprehenduntur: quae igitur, uberiorae copia, quam pro corporis incolumitate, devoratae & ventriculo, cui vires digerendi iam attritae sunt & fractae, cuiusmodi senum esse solet, commissae seu traditae, non satis subigi inque laudabilem chylum mutari possunt; unde suam naturam, qua ante, quam capiebantur, extra corpus usae sunt, sequuntur, inque viscidum chymum abeunt, qui in sanguinem delatus, glutinis in massa sanguinea proventui viam patefacit. Idem quoque pretium, quod carni suillae fecimus, *piscibus* fere universis est statuendum, ut qui similiter concoctione, potissimum in iis, quorum vigor virium fatiscit, aut senio propemodum extinctus est, in mucosum quoddam & lentescens liquamen convertitur, humoribus glutinosus in sanguine progignendis aptissimum. Quod vero nunc de esculentis perhibitum est, illud quoque de *potulentis* valet, quippe quae, si *nimis crassa* existunt nec bene fermentantur.

mentata, ideoque magna adhuc glutinis copia sca-
tent, liberalius largiusque hausta, pariter lentitiam
ac tenacitatem haud sane exiguam humanis fluidis
inducunt. Eiusdem quoque census esse animad-
vertuntur *spiritus isti ardentis*, qui compluribus ita
in deliciis sunt, ut inexhaustam suam eorum avidi-
tatem iis vix explere & satiare queant, maximo li-
cet sanitatis suae dispendio. Quanta enim quam-
que plurima damna & noxae ab eorum abusu mor-
talibus quam frequentissime proveniant, non facile
cuiquam clarius perspicere integrum est, praeter-
quam illi, qui observando notaverit, quam expedi-
te vitalia liquida cogant inque spissamentum quod-
dam, vix ulla arte denuo solubile, redigant. Nihil
itaque dubii est, quin ii omnium potissime, quibus
virium vigor elanguescit, aut aetas ferme exacta
est, si hisce inebriantibus liquoribus iusto & aequo
largius se ingurgitent, humoribus suis paulatim in-
signem arcessant lentitiam, peripnevmoniae nothae
pulmonibus conflandae opportunissimam n).

§. XX.

In numero etiam causarum, quae mucosae &
viscidae pituitae proventui praeceteris favent & ve-
lificant, ipsa *vasorum & viscerum debilitas* merito
venit referenda o). Vix enim credibile dictu est,
quantum momenti iustum ac legitimum corporis

D 3

partium

n) SYDENHAM Libr. citat. Sect. VI. Cap. V.

o) BOERHAAVE Libr. citat. §. 69. & van SWIETEN Comment.
in eund. hunc §.

partium solidarum robur vitale habeat non ad cruda solum alimenta in ventriculo exterenda, subigenda inque optimae notae chylum mutanda; sed ad hunc ipsum quoque in vitales optima temperie & constitutione succos redigendum & convertendum. Ubi vero illae, vel senectute, vel alia quadam corporis labe iam viribus deficere coeperint, aut reapse nunc debilitatae iisdem fuerint & fractae, ita ut in sanguineos latices lentius agant ac remissius, quam pro sanitate; hos sensim sensimque lentescere & glutinosam induere indolem, pulmonibus inundandis infarciendisque maxime habilem & aptam, necesse est: sicuti contra a vitali earundem robore, in maius augefcente ac nervosius in corporis fluida agente, his iisdem calidus lentor seu diathesis inflammatoria conciliari deprehenditur *p*). Et quum ipsa etiam ciborum digerendorum instrumenta, in hoc aetatis flexu, viribus iam admodum attritis sint & attenuatis, nec mirum est, alimenta fere universa, quibus vescuntur, non pro eo, ut vitae & sanitatis integritati convenit, subigi inque probae notae chylum immutari; sed potius suam sequi naturam, inque crassamentum quoddam glutinosum abire.

§. XXI.

Praeter haec enumeratas effectrices huius mali causas, nec imminutus animalis corporis *motus* est praetermittendus, ut qui itidem in causa est,

p) *van SWIETEN* Libr. cit. Tom. I. Comment. in §. 69. Aphor.

est, cur corporis fluida haud insolenter lentam seu glutinosam contrahant spissitudinem. Experientiae enim fide constat, sanguinem secundum naturam lentissime per venarum alveos revolvi, utpote admodum languida atque exigua, si forte ulla, se contrahendi potentia seu systaltica vi instructos. Ut igitur eius per venas regressus promoveatur & sanitati convenienter acceleretur, voluntarius corporis motus quomocunque moderate est augendus: quippe quo complures muscoli motu ciantur & agitantur, qui modo contracti, modo relaxati, sanguinis per venas reditum accelerant, & hoc pacto eius circuitum expeditiorem reddunt ac promptiorem, eoque ipso impediunt, quo minus liquida vitalia facile spissescant lentescantque, dummodo voluntaria haec corporis agitatio modum non excefferit. Quodsi vero nihil moderati habuerit ac vehementior fuerit, quam pro valetudinis ratione, corporis succi contra indidem lentitiam inflammatoriam contracturi sunt, quemadmodum id uberius ostendere expeditissimum foret, si usus esset mihi-que vacaret.

§. XXII.

De *frigoris* corpus ambientis vi atque efficacia, quam in humani corporis partes, tum solidas, tum fluidas, expromit, nihil fere hoc loco dicere attinet, quum non facile quisquam physicae doctrinae tam inscius futurus ac rudis erit, quin eius effectus, quos in animantium corpora exercet, spectatos habeat & cognitos, quomodo nimirum sanguine-

guineos succos cogat & ad crassitudinem redigat; partes vero solidas constringat earumque vasa coarctet. Non proinde dubium est, quin eius sit pars in sanguineos senu succos saevitia atque efficacitas; qui ita pedetentim spissiores & glutinosiores redditi, exorta verna tempestate, quasi regelantur; in vasorum alveis exagitantur atque in pulmones congeruntur. Hinc illae lacrymae.

§. XXIII.

Ecce! igitur haec praecipuas istas & potiores procatarticas causas, brevius expeditas, scopo tamen nostro satis commemoratas, quae pituitae lentae & glutinosae, sanguineis liquidis ingerendae, inserviunt, quarum longe maiorem vim & copiam recensere expeditissimum esset, nisi brevitatis ratio nobis esset habenda. Possem enim vix ullo negotio omnium oculis velut spectandum subiicere, quam ob causam pituitosum seu phlegmaticum temperamentum & aetas effoeta atque ingravescens, prae ceteris, glutinis proventui paterent & opportuna forent, ni metuendum, ne Dissertatio haec nobis longius excurreret, quam propositum est. Reliquum itaque est, ut illas quoque paucis percurramus causas, quae mucosam & viscidam hanc saburram, vitalibus liquidis hactenus satis aequaliter interfusam, indidem sensim plus iusto & aequo pulmonibus inferre & magno cumulo augere valent. Quemadmodum enim nihil sine radice nasci potest: sic quoque nihil potest fieri sine causa; hinc necesse est,

est, ut in hoc etiam morbo eiusmodi accedant causas, quae efficiunt, ut lenta ista & tenax pituita maiore vi ac mole pulmones inundet & obruat.

§. XXIV.

Huius vero census esse omnia notantur, quae sanguinis per corporis vasa circuitum reddunt citatiorem, quam pro commodo & satis expedito, per copiosas pulmonalium vasorum propagines, meatu seu transitu; & ipsis pulmonibus tantam inferre vim valent, ut liquidis, eosdem illapsis & transituris, remoram iniiciant atque impedimentum. Huiusmodi sunt *multae & crebrae sermocinationes, immoderati & nimii clamores, vociferationes, cantiones*, aliaque huius generis, quibus ipsi pulmones ultra modum quatiuntur & graviter afficiuntur, sanguinis vero per eos motus orbicus nimium acceleratur. Quoniam vero viscidus sanguini interspersus lentor tam exiguis & minutis, quam pulmonum sunt, vasorum ramulis tanta celeritate transeundis omnino inhabilis existit ineptusque, moram in iis faciat atque inhaerere incipiat, oportet. Quum igitur hac ratione reliquo huc affluenti mucoso latici viae non satis perviae seu permeabiles occurrant, non est mirum, eum hoc modo in pulmonibus praeter naturam sensim coacervari & magno cumulo augeri. Eiusdem quoque efficacitatis est *risus solutus*, si nihil moderati habet saepiusque tantus est, ut vehementi totus thorax cachinno concutiatur velutique spiritus faucibus praeccludatur, quippe quo sanguineis fluidis pariter viae per pulmones rescindi queunt. Hinc quoque historiarum & observationum

E

medi-

medicarum monumenta loquuntur, homines aliquando huiusmodi immodico atque effusissimo risu fuisse emortuos.

§. XXV.

Quantum quoque *potiones inebriantes* omnes ad istiusmodi pituitae viscidae inundationem pulmonibus concitandam valeant, non facile quemquam fugere potest, vulgari experientia edoctum, vitalia liquida ab iis ad celerrimos semper incitari motus, atque aestu vehementi inardescere. Quum autem sanguini, si per vasâ incitatio fertur, in pulmonibus viae satis expeditae & commeabiles non pateant, pituitosa ista colluvies, quam secum eodem abripuit, in meatuum recessibus obhaerendo stagnabit, atque hoc pacto hisce partibus peripnevmoniam notham conflabit. Eadem quoque aestimatione omnes *cibi, calidis aromatibus* praesertim *largius conditi* & apparatus, velut pipere, zingibere, caryophyllis, nuce moschata, macere, cetera, censendi sunt, ut qui similiter sanguini maiorem conciliant velocitatem & impensio-riorem accendunt calorem; unde idem mali pulmonibus exoriri potest.

§. XXVI.

His quoque causis qualiscunque nimius calor feu aestus, undecunque corporis humoribus, sive a Sole, sive a balneo, sive ab igne, sive aliunde, incensus, venit annumerandus, ut qui pari modo sanguinem motu intestino ciendo, rarefaciendo, expandendo, in motum profluum agitât velociorem. Qui proinde viscidi & tenacis mucî redundantia onustus, & iusto atque aequo citatior ad pulmones delatus,
in

in eorum meatibus angustioribus easdem, quas modo ante significavi, difficultates offendet superandas; unde multoties idem morbi in primis senibus provenire solet. Ipsas quoque *corporis immodicas exercitationes & labores*, eundo nimirum, ambulando, cursitando, saltando, portando, gravia onera in altum tollendo, cetera, peractos, eiusdem huius mali fontem quoque & caput esse, observationum fide compertum est, ut quibus cunctis similiter sanguinea fluida nimium exagitantur & ad citatiorem in venis numerum ipsas quoque *immoderatiores animi commotiones & affectiones* puto mihi esse aggregandas, quippe quae itidem aequalem humorum per vasa circuitum interturbando vehementerque commovendo, praeter naturam accelerant, hocque pacto peripnevmoniae nothae faces subiiciunt. Sed de causis occasionalibus haecenus.

§. XXVII.

Tempus, ordo & propositum nunc postulare videntur, ut, quam brevissime poterit, etiam ostendamus, qua via huic morbo in tempore occurrendum & auxilio sit veniendum, vel certe impediendum, ne in deterius ingravefcatur atque adeo aegrum e medio tollat. Cunctae igitur indicationes, Medico, peripnevmoniam notham curatam ituro, tenendae atque exsequendae, eo potissimum redeunt, ut *primum* glutinosam istam colluviem, in arteriae pulmonariae angustis haerentem, aut obhaerere incipientem, quantocyus iis expediat &, quoad eius fieri potest, per vasa meabilem reddat; *deinde* ut humorum ad pulmones accessum atque illapsum frequentiore ab

iis avertat & arceat; *postremo*, ut, his peractis, debilitato pulmoni iustum suum robur restituat & caveat, ne idem mali hoc morbo defunctis renascatur. Ad binas priorum indicationes expediendas SYDENHAMVS omnium primum sanguinem aegroti praecipit mittendum *q)*, cui etiam BOERHAAVIVS adstipulatur, itidem eum ex largo vulnere statim detrahendum suadens, simul atque ex aegrotantis anhelatione & oppressionis in pectore sensu certo confiterit, pulmonem infarciri *q)*: quia hac ratione moles liquidi, per pulmonum vasa provolvendi, immittitur, affluxus eius de pulmone revellitur, febris vis, quae lentae in vasorum meatibus haerentis pituitae stagnationem saepius vehementer auget, multum frangitur seu debilitatur, & ipsis hauriendis largius potulentis aquosis ac medicamentis plus spatii, in vasorum alveis, & copiae, pituitae lentitiam expeditius promptiusque diluendi & attenuandi, datur *r)*.

§. XXVIII.

Quamquam vero dissimulari nequit, complures homines etiamnum, in hoc aetatis flexu, haud insolenter sativae vehementi & acri ciborum appetentia uti, ideoque iisdem largius se & copiosius, quam pro corporis sui indigentia, ingerere, & ita nimiam sanguinis copiam in suis vasibus subinde cumulare: tamen in sanguinis missione celebranda cautos & providos esse oportet, ne aegrotus indidem plus damni & magnam virium suarum faciat iacturam. Hinc semper ad sanguinis exsuperantiam, temperamentum, senectutem, vel demum adventantem, vel iam

p) Libr. & Cap. adduct. p. 341. & seq.

q) Aphor. citat. §. 873. *van SWIETEN* Libr. & loc. allegat.

r) *van SWIETEN* Libr. cit. Comment. in § 873.

iam urgentem, & ad alia, quae hoc morbo consistantem circumstant, probe exigenda est. SYDENHAMVS quoque iam observando notavit, venaeactiones, in hoc malo aliquoties repetitas, iis febricitantium, qui crassiore fuissent corporis habitu & aetatis florem iam praetergressi, (cuiusmodi generis sunt, qui huic morbo inprimis opportuni atque obnoxii deprehenduntur,) pessime cessisse s). Quid? quod quum a sanguinis insigni detractioe virium detrimentum aegroti metuebat, nunquam ei sanguinem erecto permisit mittendum, sed semper eum e brachio iacentis detrahendum iussit t). Relinquimus igitur sanguinis missione itidem hoc in morbo locum, uberiore sanguinis copia in corpore obvia, & pectoris oppressione usque adeo invalescente, ut suffocationis periculum denunciet, eam exigentibus & postulantibus, dummodo earum, quas paulo ante dixi, circumstantiarum ratio semper habeatur: quia vasis hoc pacto depletis, & ipsis pulmonibus consequenter etiam sanguinis onere aliquantum levatis, glutinoso isti, in vasorum pulmonalium angustis haerenti, plus temporis & spatii conceditur se iis expediendi viamque suam ad cor finistrum pergendi.

§. XXIX.

Sanguine igitur, quoad quidem eius copia & suffocandi periculum exposcerint, detracto, Medico nihil prius, nihil antiquius esse debet, quam ut alvum convenientibus solvat remediis atque exinaniat. SYDENHAMVS, altero a sanguinis missione die, statim potionem clementer & blande alvum ducentem aegro mane sumendam propinat u): BOERHAAVIUS autem post venaeactionem illico clyσμα quoddam suadet iniciendum, ut alvus

E 3

eluatür;

s) Ibidem p. 341.

t) Eod. loc.

u) Ibidem p. 342.

eluat; intestinis enim hoc modo a fecibus repurgatis & laxatis, non sanguinis modo impetus in pulmones retunditur, sed venulae quoque bibulae, quibus intestinorum volumina intus scaent, aperiuntur, ita ut cetera enemata, postmodum ventri iniicienda, & saponacea atque illud glutinosum in sanguine solvente virtute imbuta, expeditius resorbere & massae sanguineae inferre valeant. Quocirca expedit eiusmodi clysteres ex herbis emollientibus, velut malvae, parietariae, brancae ursinae, mercurialis, floribus chamomillae, verbasci, meliboti, melle, vitello ovi, nitro, cetera, concinnatos, quotidie intestinis infundere, donec spiritus liberius meare, & aeger meliuscule se habere coeperit, quo intellectu, clysmatibus abstinendum est, ne nimium aegrotantis corpus debilitetur. SYDENHAMVS quidem blandum purgans antiphlogisticum alternis diebus commendat sumendum; sed quum pleraque, ne dicam omnia purgantia intestina irritando, sicque liquidissima sanguini subducendo agant, qui tamen per se in peripneumonia notha satis est crassus & lentus, eorum usum potius interdicens existimo.

§. XXX.

Quod ad febrem, huic morbo semper fere comitem haerentem, attinet, ea ut neququam exacerbanda & calidis medicamentis aut simili regimine exasperanda est, ita nec immodicis & nimis sanguinis missionibus vel refrigerantibus, atque adeo narcoticis aliisque huius generis remediis eandem suppressere & profigare convenit; sed duntaxat moderari, sicque cohibere, ne in maius augeat atque ex sanabili morbo in insanabilem ingravescat. Cui scopo usui esse possunt blanda diaphoretica seu diaphoretica fixa, ex antimonio diaphoretico, nitro, oculis cancro.

cancrorum, succino albo, matre perlarum, conchis aliisque id genus vel per se praeparatis, vel cum acido citri saturatis, concinnata, quae, prout aegrotanti fuerit collibitum, vel pulverulenta forma praescribi ac praebere, vel in portiones medicatas redacta, propinari possunt. Nec quicquam dubii est, quin etiam sic dictae emulsiões, ex seminibus cardui benedicti, card. Mariae, cetera, beneficio aquarum destillatarum, quae analeptica & diaphnoica polent virtute, elicitaе, itidem hisce aegrotis sint profuturæ.

§. XXXI.

Tertia indicatio, Medico praescribens, ut ipsum istud glutinosum, cum massa sanguinea per corporis vasa oberans, solvat atque extenuet, haudquaquam tam cito facillique expediri potest, quam forte videri possit. Quocirca Medico in peripneumonia hac curanda toto animo & studio omnium primum & potissimum in id incumbendum est, ut binis prioribus indicationibus, quam celerrime potest, satisfaciatur, pituitam nimirum viscidam, in pulmonum vasis haerentem aut obhaerere incipientem, suis compedibus exsolvendo & in profluum motum redigendo; simul vero copiosorem eius ad pulmones accessum impediendo & avertendo. Id quod si usque eo effecerit, ut aegrotus notabile quoddam spirandi levamen nunc perferat & meliusculus esse incipiat; tum demum quoque medenti de attenuanda & dissolvenda reliqua lenta & glutinosa piritua, per rotam sanguinis massam diffusa, cogitandum est. Cuius quum non tam expedita & prompta sit extenuatio ac resolutio, quam quis forte opinari possit; longiori quoque tempore indiget ad sui attenuationem. Verum ut ad ea redeam, quae glutinosa isti lentiori, qui in pulmonum vasis stagnat, dissolvendo atque in-

didem

didem emovendo, magno usui sunt, conveniet quoque in hunc morbum implicitis tenuissimi & saluberrimi victus rationem praescribere, iis omnium eorum usum interdicens, quae uberiori glutinis in sanguine proventui favent & pabulum suppeditant; cuiusmodi ea sunt, quae supra iam de variis esculentis & potulentis, lentam & glutinosam indolem sanguini inducere aptis, uberius & fusius relata leguntur, quae proinde heic repetere nihil attinet.

§. XXXII.

SYDENHAMVS hisce aegris carnibus animalium, vel aliis indidem coquendo elicitis & concinnatis cibus plane interdicit x): BOERHAAVIUS vero iura carniū, sed ea tenuissima vel certe satis diluta, iisdem permittit sorbenda y), quae tamen levi quodam adiecto acido, velut citri vel aurantium, apparatus vult, ne in putredinem, cui alioquin carnes animantium omnes obnoxiae sunt, abeant. Verum enim vero si quicquam est, quod ad hunc morbum facilius depellendum plurimum conferat: certe sufficiens esse tenuissimorum potulentorum usus videtur, ut quae spissos humores mire diluunt, fluidioresque reddunt, atque insuper glutinosum illud, iisdem internatum, solvunt. Ex supra enim traditis iam perspicuum est constatque, lentam illam pituitam, quae hac in peripnevmonia sanguini interfusa haeret, huiusmodi esse, ut affusa aqua haud difficulter se solvi patiatur; longe secus atque istud phlegma calidum, in morbis inflammatoriis duntaxat obvium, & omne aquae consortium plane renuens. Id quod etiam SYDENHAMVS iam olfecisse videtur, quippe qui huiusmodi aegrotantibus ptisanas, ex hordeo & liquiritiae radice paratas, vel etiam cerevisias satis dilutas ac tenues obrulit

x) Libr. & Cap. memorat. p. 342.

y) Aphor. §. 873.

obtulit potandas. BOERHAAVIUS vero, etiamſi pariter potulentorum tenuium uſui omnino magnum ſtatuit pretium: huiuscemodi tamen decocta ex hordeo, avena, cetera, concinnata, aegris pro potu ordinario bibenda praebere noluit; quia his decoctis farinofus quidam lentor in eſſet, qui novum quippiam fomentum & materiam humoribus, nunc per ſe ſatis ſpiffis, adiceret. Praefert itaque his priſanis potum quendam ex ſola aqua & melle; quod hoc virtute ſua ſaponacea omnem lentorem facile dividit inque ſtupendae exiguitatis minutias diſcerpit, accedenti aquae expeditiſſime ſolubiles 2). Videas igitur quantae ſit utilitatis largus & copioſus potuum tenuium & aquoſorum hoc in malo uſus, dummodo non frigide, nec calide, ſed duntaxat tepide, neque ingentibus continuis hauſtibus, ſed mediocribus tantum, ſenſim ſenſimque bibantur: iis quippe craſſi nec circumagendo ſatis apti corporis latices diluuntur, fluidiores redduntur & frigidae pituitae lentitia velut minutiffime diſſinditur atque extenuantur, maxime ſi cum eis commiſcentur, quae ſaponaceae virtutis ſunt.

§. XXXIII.

Vapores quoque calidi ac humidi, ſpiritu per nares ac fauces in pulmones crebrius ducti, inſignis itidem in hac corporis affectione emolumenti eſſe BOERHAAVIO celebrantur; ut qui vaſis pulmonum blande laxandis & aperiendis efficiunt, ut lentor ille viſcidus ſuis vinculis facilius exſolvi, & per laxatos vaſorum ramulos motu orbico provolvi queat. Deinde quum vapores illi calentes & humidi ſe in omnes pulmonum veſiculas, quarum vaſtiſſima eſt congeries & ſumma ſentiendi facilitas, diſſu-

F r i n t,

2) van SWIETEN loc. cit. BOERHAAVE ibid.

rint, iisdem utcunque, & quantillum etiam contentis & adductis id laxamenti & habitudinis induunt, ut haud exiguam glutinosae istius pituitae partem, in motum profutum reduci nesciam, tussi emoliantur, maximo aegrotantis commodo. Possunt vero huiusmodi vapores excipiendi, & aëre inspirato in pulmones ducendi, ex variis emollientibus parari herbis, velut malvae, parietariae, mercurialis, althaeae, meliloti, floribus chamaemeli, verbasci, meliloti, semine lini, foenugraeci, aliisque huius sortis, quae aquae incoctae adhiberi possunt.

§. XXXIV.

Neque balnea pedum & crurum nobis sunt obliviscenda, utpote quae huic calamitati magno levamento & usui sunt. Pedibus enim usu eorum relaxatis velutique flaccescentibus, sanguis ex suo ad pulmones itinere & cursu revocatur ad inferiores corporis partes, ubi plus spatii lentae istius pituitae in panniculo adiposo se congregandi & commorandi relinquitur. Quid? quod quum quoque observationum anatomicarum testimonio & fide sit exploratissimum, arteriis, quae pedibus de sanguine prospiciunt, secundum naturam, constanti naturae lege, semper tres, vel certe binas, spectatae amplitudinis venas haerere comites, sanguini a pulmonibus balneorum usu huc derivato, vel in hisce venis diversandi & morandi satis spatii erit. Pulmonibus ergo hac ratione nimia sanguinis mole & onere, quo ante opprimebantur, quodammodo liberatis, lentae istius pituitae, in pulmonum meatibus cunctanti & obhaerenti, tempus & spatium datur se suis laqueis extricandi & in motum abeundi. Ex quibus igitur, credo, satis liquebit, quantam utilitatem balnea hoc morbo tentatis promittant.

§. XXXV.

§. XXXV.

Tandem quoque larga vesicantia, eodem, quem nunc indicavi, scopo multum contra morbosam hanc afflictionem prodesse possunt, ut quae omnium praecipue cruribus applicata, hisce partibus inflammationem superficalem accendunt, atque epidermidem in tumorem quandam attollunt: quo hisce iisdem partibus uberiores liquorum vitalium arcessunt affluxum. Sanguine autem iusto, & solito copiosius ad pedes ruente, ipsos quoque pulmones abundante illa sanguinis vi & mole, qua aggravati sunt, levari atque exonerari, necesse est. Ergo lentiori isti, vasorum recessibus inhaerescenti, maior copia est se iis explicandi atque evolvendi. Et haec etiam causa est, quare BOERHAAVIUS huiusmodi epispastica hoc in morbo medicando plurimi fecerit &, necessitate exigente, cruribus suaserit imponenda. Ex hisce igitur, iam in medium adductis, satis spectatum cuivis erit, qua via quibusque remediis periculoso huic morbo sit subveniendum. Nihil proinde mihi restat amplius exponendum, quam ut paucis quoque tradam, quo pacto pulmonibus, huius mali saevitia vehementer laebefactis & de suo tono & robore deiectis, si nunc aeger morbo hoc omnino fuerit explicatus, auxilium sit ferendum & amissum robur redintegrandum; ut ultimae etiam supra a nobis iam commemoratae indicationi satisfiat. Verum enim vero quum haec vitalis roboris restitutio & refectio nihil prae aliis, unicuique medentium abunde perspectis & cognitis, habeat praecipuum, non est, quod hoc loco ei persequendae immoremur. Ut igitur aliquando extremum habeat dissertatio nostra, dicendi faciam

F I N E M.

PRAE-

PRAENOBILISSIMO ATQVE DOCTISSIMO
CANDIDATO RESPONDENTI

S. P. D.

IOANNES IOACHIMVS LANGE,

Math. Prof. publ. ord. Acad. Imp. Nat. Cur. & reg. Boruss. Scient. Collega.

*L*actor ex animo, pro sincero, quo Te complector, amore, ea causa, quod tandem videam, navigium Tuum, ut homines autumnus & dicere solemus, secundis ventis & fluctibus in portum esse delatum. Decursus vitae Tuae singularia exhibet providentiae divinae documenta, varia permittentis, connectentis, & ad bonum finem dirigentis. Eidem benignitati divinae res Tuas in furura quoque tempora commendo, illa per plures annos Tuo ministerio multorum hominum morbis succurrat & Te ipsum tandem in eum portum deducat, ubi sine fine regnat tranquilla beatitas. Eo felicius autem inter homines res Tuas Te a futurum praevideo, quo magis indivulsos eos semper Tibi ad futuros seio comites, quos, ex quo Te cognovi & in eodem domicilio mecum coniunctum habui, Tecum semper coniunctissimos fuisse perspexi, humanitatem nempe & insignem alacritatem atque promptitudinem aliis inferiendi. De meo erga Te animo Tibi polliceor, ne nemini concessurum, qui maiorem ex felicibus Tuis successibus capivus sit voluptatem. Vale, nec mei recordationem ex animo Tuo dimitte. Dabam in Regia Fridericiana, Calendis Februarii, Anni MDCCCLII.

Mein lieber Sohn, die Welt wird voll Verwundrung sehen,

Daß ein Soldate heut den Doctor-Hut erlangt;

Doch Buch und Säbel kan ja wohl beyammen sichen,

Wenn Tapferkeit zugleich mit Geist und Künsten praugt.

Ein Julius spricht selbst: dies beides erönt den Kayser,

Und kan denn ein Soldat Galeni Freund nicht seyn?

Auf diesen Grund baut sich die Weisheit Marmor-Häuser,

Da traat Erfahrungheit die Diamanten ein;

Laß sich den Meid an Dir durch seinen Geiser rächen!

Der in der wilden See des Glückes Ruder führt,

Kan, wie bis jeho her, die Unglücks-Wellen brechen,

Daß man in Deiner Cur nur Heil und Ceeagen spürt.

Dieses schreibt und wünscht, Dein getreuer Vater,

Joachim Friederich Beyer.

ERRATA.

Pag. 10. lin. penult. leg. facile pro facie. P. 11. l. 24. leg. aperientem pro apperientem. P. 18. l. ult. leg. rivi pro vivi. P. 21. l. 2. leg. arcellat pro accersat. P. 24. l. 24. inferendum est vocabulum: liquor post vocem *omnis*. P. 35. l. 25. leg. curatum ituro. P. 36. l. penult. inferendam est vocabulum ea, post vocem hinc. P. 39. l. 28. addendum ea longiori &c.

Disputatio

4. 1757

Halle, Med. Diss., 1757

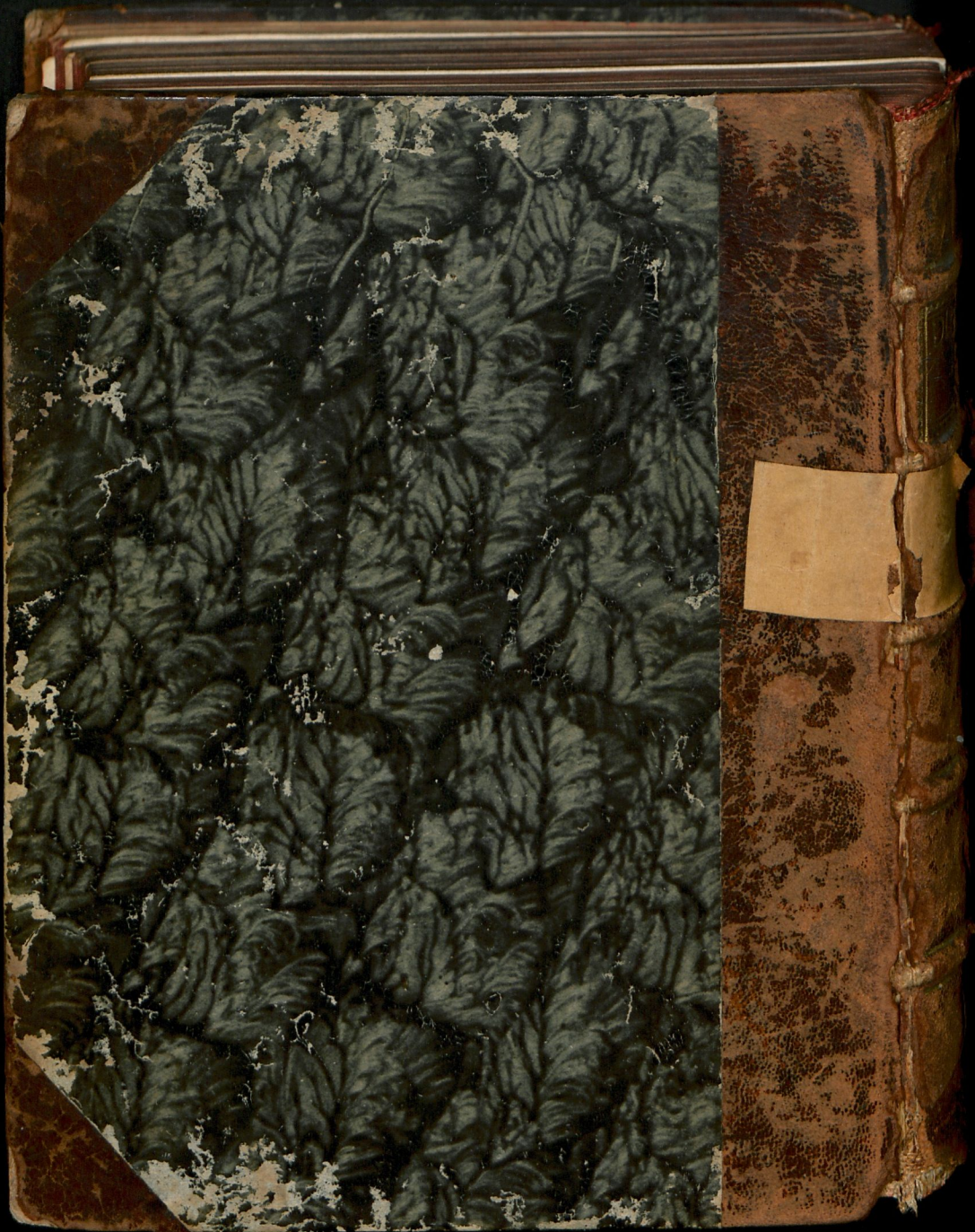
ULB Halle

002 830 71X

3

Retro ✓

1

INAUGVRALIS MEDICA
DE
VMONIA NOTHA

QVAM
VICIIS SVMMI NVMINIS
ET
TIOSAE FACVLTATIS MEDICAE
R A E S I D E

ELLENTISSIMO ET EXPERIENTISSIMO
A ELIA BÜCHNERO

MANI IMPERII NOBILI,
SSIAE REGI A CONSILII INTIMIS,
IAE NATVRALIS PROFESS. PVBL. ORDINARIO,
DEM. NATVR. CVRIOSOR. PRAESIDE
MITE PALAT. CAESAREO,

ADV DOCTORIS

ICINA HONORIBVS AC PRIVILEGIIS
IBVS RITE CONSEQVENDIS
EBRVAR. A. S. R. d. 10cclvii.

EGIA FRIDERICIANA
PVBLICE DEFENDET

AVCTOR
TLIEB FRIDERICVS BEYER
ASCANIENSIS.

EBVRG. LITTERIS HENDELIANIS.

Centimetres
Inches

Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black

Farbkarte #13

B.I.G.

